

TEA DE BOTH JE 2013. GODINE SLUČAJNO UPALILA TELEVIZOR KOJI, INAČE, PRAKTIČKI NIKAD NIJE GLEDALA. PRIKAZIVALI SU PRIČU O NEKOJ ŽENI S CRESA KOJA RADI S VUNOM. BILA JE TO VESNA JAKIĆ, ŽENA KOJA JE, POKAZAT ČE SE, PROMIJENILA NJEZIN ŽIVOT

Živjela je i radila u Londonu i Zagrebu, ali nije bila sretna. Danas radi u Muzeju ovčarstva u Lubenicama i izrađuje predmete od vune. Pravi su hit figurice pasa i kućnih ljubimaca, koje izrađuje na temelju fotografija koje joj šalju vlasnici

Vunarica Tea

Dok se u Hrvatskoj još uvijek baca, jer ovčari ne znaju što bi s njom, vuna se, kaže Tea, u svijetu vraća na velika vrata. "Kod nas još uvijek nema niti jednog industrijskog postrojenja za pranje vune. U Sloveniji, recimo, rade vunene blokove za izolaciju krovova i zidova. Kod nas se koristi staklena vuna"

✎ Luka Benčić ✉ Matija Djanešić/Hanza Media

Postoje dvije vrste ljudi koje ćete zateći u sličnim naseljima jadranskih "divljih otoka" poput Cresca: prva su stariji ljudi, koji u životu nisu napuštali kuće u kojima su se rodili ili udali, a takvi su sve stariji i sve ih je manje. Druga su oni koji su iskusili hektični život u metropolama i od njega pobjegli na otok s kojim, prije toga, vrlo često nisu imali nikakve veze. Takvi vrlo često znaju postati pokretači zajednice, kreativci koji tradiciji pristupaju s ogromnim uvažavanjem, redefiniiraju je i reinventiraju te stvaraju novu vrijednost. Oni znaju biti posljednji stup obrane protiv onih koja "divlje otoke" na silu želi pripitomiti, investitora koji na prostor gledaju kao na resurs koji treba eksploatirati, kojima su stara sela i zaseleci dobra prilika za stvaranje privatnog raja od kojeg zajednica neće imati ništa.

Dobar primjer dihotomije s početka ovog teksta creske su Lubenice. Drevni je to gradić utvrda na 380 metara visokoj stijeni, čiji počeci datiraju četiri tisuće godina u prošlost, pa i neke od postojećih građevina vuku korijene još iz doba Starog Rima. Ispod stijena neopisivo je lijepa plaža zbog koje se isplati spuštati nizbrdo i pentrati uzbrdo par sati po suncu. Sam gradić čini četrdesetak kuća i samo sedam stalnih stanovnika, a tu su i crkva, konoba, galerija i Muzej ovčarstva. S potonjom ustanovom dolazimo do junakinje naše priče, umjetnice rodom iz Zagreba, koja se zove Tea de Both.

govorimo o vunaricama u Hrvatskoj, obično mislimo na seoske gospođe koje, u sklopu raznih zavičajnih udruga i folklornih društava, od vune pletu šalove, kape, slape i druge jednostavne odjevne predmete. Tea de Both od vune izrađuje nevjerojatno realistične 3D portrete pasa, mačaka i drugih kućnih ljubimaca, figurice ovaca, životinjske maske, lutke inspirirane doista svačime, od bića iz legendi, poput creskih Macmalica, do pravih ljudi, kao što su multimedijalni umjetnici Damir Martinović Mrle i Ivanka Mazurkijević.

Osim što su njezini radovi posebna atrakcija u Muzeju ovčarstva, Tea je dobra duh, čuvarica i kustosica te creske ustanove koju je osnovala neprofitna organizacija ROG, odnosno Ruralna otočna grupa. Već tri godine, od proljeća do kasne jeseni, Tea u Muzeju živi, radi, kuha, spava, ugošćuje prijatelje te dočekuje, provodi i zabavlja posjetitelje koji dolaze iz cijelog svijeta, a iz godine u godinu, sve ih je više, posebice za kišnih dana, kada kupanje i sunčanje nisu opcija. Iza Tee de Both nevjerojatna je životna priča, koja uključuje dva desetljeća karijere u Londonu, povratak u Zagreb te ponovno otkrivanje umjetnice u sebi, sve uz brojne "twistove" u scenariju.

NEODOLJIVE FIGURICE Njezne ovčice i druge figurice omiljene su među posjetiteljima muzeja te vrlo brzo planu, tako da stalno filca nove ture. U muzeju svaki dan navraćaju ljudi iz cijelog svijeta - bilo ih je iz Kalkute, Novog Zelanda, Sjeverne Afrike, Kirgistan, Brazila... Knjiga doja ova puna je krasnih poruka

Već tri godine, od proljeća do kasne jeseni, Tea u Muzeju živi, radi, kuha, spava, ugošćuje prijatelje te dočekuje, provodi i zabavlja posjetitelje

Rođena je u Zagrebu 1965. godine, gdje je 1984. završila srednju školu za primijenjenu umjetnost, smjer arhitekta/dekorator. Već se tada bavila izradom dekorativnih lutaka tehnikom sličnom, nekako strom kaširanju, te ih je nekoliko godina izlagala na pozivnom sajmu na Cvjetnom trgu u Zagrebu. "Htjela sam studirati dizajn, ali nisam uspjela upisati taj studij kod nas. U 23 godine, 1989., odlučila sam iskušati nešto novo, i to je bio toy making course izrade igraćaka, nap. a.) na London College of Furniture. Nakon dvije godine, stekla sam toymaker certifikat. Radili smo, između ostalog, drvenih slagalica, "jumping jack", stolice, mobliju, plišane medvjedice, do naravno, govori Tea de Both. Pored izrade lutaka i igraćaka, College je uključivao i teoretski dio nastave, povijest i razvoj lutkarstva, upotrebu neškodljivih materijala u izradi, kao i petočlanih boja te zaštitu i sigurnost djece. Prvo mi je cilj bio da se, nakon završetka studija, vratim u Zagreb i radi, recimo, u kazalistu lutaka, ali bila je to 1991. godina, početak rata u Hrvatskoj, te su je obitelji i prijatelji uvjerali kako joj je bolje ostati u Londonu.

ZIVOT U LONDONU Sa stečenim znanjem, teoretskim i praktičnim, Tea je u Londonu pokušala živjeti od onoga za što se školovala. "Iznajmivši sam štandove i prodavala svoje radove na Greenwicu i Camberwell marketu. Nekoliko puta sam ih izlagala u umjetničkim barovima i kafićima te imala narudžbe za izradu lutaka po fotografiji. No, najam štandova bio je vrlo skup, a od onoga čime sam se bavila nije se moglo dovoljno zaraditi. Bio je to Sizišov posao. Odlučila sam se doškolovati, upisala sam IT kompjuterski tečaj, i vrlo se brzo pridružila agenciji koja mi je pronalazila raznorazne poslove - kaže Tea de Both.

U Londonu je Tea postala dio vibrantne umjetničke scene, koju je generirala rastuća kreativna klasa. Izlazila je u klubove i pratila novu muziku, nabavljala "white label" izdanja, kojima je opskrbljivala svoje zagrebačke prijatelje, glazbene novinare i radijske DJ-e, putovala je u Indiju i Kanadu, živjela jedno vrijeme u legendarnom londonskom skvotu Camberwell, potom se u sklopu housing association organizacije (neprofitna mreža koja se bavi osiguravanjem socijalnog stanovanja za potrebite) uselila u kuću u Greenwichu, u kojoj je obovala 15 godina.

Koliko god je bio uzbuđljiv grad, London je, veli, ubio njenu kreativnost. Umjetničke je aspiracije ostavila iza sebe te radila doista svakakve poslove, od konobariranja, preko rada u raznim NGO organizacijama, do izdavaštva. "Sasvim slučajno, postala sam produkcijski koordinator u izdavačkim kućama. Duže vrijeme radila sam u Houghton Children Books, gdje sam radila na izdavanju dječjih knjiga. Produkcijski koordinator je posao koji, recimo, kod nas uzdavačevine postoji. Ti si onaj koji koordinira sve između urednika, autora, dizajnera, tiskara, i brine se da knjiga bude otisnuta u određenoj jeziku, za cijenu od dvije ili tri. Kako bi u trgovinama mogla ići za 99 centi. Malo karikiram s cijanama, ali je, otprilike, to što sam tamo radila. Iz Londona se u Zagreb odlučila vratiti

Jedan Nijemac tražio me komad neoprane vune. Ona je masna i sadrži lanolin, koji je, kako mi je rekao, najbolji lijek za reumu, artritis, psorijazu

2008. godine. Došlo je, veli, do zamora materijala. "Kada si u dvadesetima i tridesetima, taj stil života ti odgovara, izlaziš, klubovi i sve to zajedno, ali bilo mi je dosta. Osim toga, London se promijenio, gentrifikacija je uzela maha, cijela scena se promijenila. Ljudi mojih godina s kojima sam se družila sve više su odlazili živjeti izvan grada. Živjela sam u toj kući u Greenwichu, koja je, dođuše, bila prekrasna, ali kada sam se jedno jutro probudila i smrznula se jer nema grijanja, počela sam razmišljati: "Pa imam stan u centru Zagreba, koji sam naslijedila. Ako sam se mogla snaći u Londonu, živjeti, raditi, zaradivati, moći ću valjda i u Hrvatskoj". I tako sam skupila stvari i vratila se u Zagreb - prisjeća se. No, vrijeme u koje se vratila nije bilo baš najsigurnije. Hrvatsku su pogodile gospodarska kriza i recesija, čije posljedice osjećamo i dan danas. Tea je pronalazila privremene razne poslove, za nevladine organizacije, za privatne tvrtke, te doživljavala brojna razočaranja.

ŠTO JE TO FILCANJE Razočaranje stanjem u Hrvatskoj kulminiralo je do te mjere da je intenzivno razmišljala o povratku u London. A onda je Tea 2013. godine slučajno upalila televizor koji, inače, praktički nikad nije gledala. "Prikazivali su priču o nekoj ženi s Cresca koja radi s vunom. To je bila Vesna Jakić, osoba koja mi je promijenila život, i zahvaljujući kojoj sam ponovno kreativno rođena. Nisam do tada imala nikakva doticaja s vunom, kao što se 20 godina nisam bavila kreativnim radom. Iste sam večeri počela istraživati što je to filcanje, o čemu nisam imala pojma - govori Tea de Both. Put joj je doveo do udruge Ozana i njihovih tečaj filcanja. Uključila se, počela volontirati, pomažući starijima u društvu, i zamjerila za učenje o vuni i filcanju. Stekla je veliko znanje o toj tehnici koja joj je, u kombinaciji s ranije stečenim vještinama i iskustvom, otvorila bezbroj mogućnosti za kreativno stvaranje i izražavanje. Svoje je radove izlagala na sajmu u zagrebačkom Studentskom centru, gdje je upoznala Vesnu Jakić iz udruge Tea, osobu koja joj je promijenila život. - Došla je do mene, upoznale smo i počele

le pričati o tehnikama kako radimo, tko smo, odakle smo. Kada mi se predstavila, doslovno sam joj se naklonila i rekla da je ona razlog zbog kojeg sam ostala u Hrvatskoj - govori.

POVRATAK VUNE Vesnu Tea naziva svojim "vuneni guru-om". Nakon upoznavanja, započelo je prijateljstvo koje traje i dan danas, i promijenilo je Tein život. Zahvaljujući Vesni, Tea je 2014. sudjelovala na Festivalu vune u Lubenicama na Cresu. Prve godine izlagala svoje rukovrtine, a već sljedeće prezentirala svoju tehniku rada s iglicama. Njeni su se radovi našli u fotomonografiji "Hommage vuni", koja je 2016. predstavljena u Muzeju ovčarstva. Felinjevski ambijent cijelog naselja vrlo je dojmljivo. Mjesec dana nakon predstavljanja monografije, nazvao ju je Mario Šlosar iz muzeja ovčarstva, predsjednik udruge ROG. "Požalio mi se da ne može naći nikoga tko bi u muzeju radio preko ljeta, i pitao me znam li koga. Rekla sam mu da ću razmisлити i javiti. Kako sam poklopila telefon, shvatila sam što me, u stvari, pitao. Nazvala sam ga za pet minuta. Rekla sam mu: "Ako možeš sa mnom doći i moaj pas, dolazim ja" - prisjeća se. Tako je 2016. počeo Tein angažman u Muzeju ovčarstva, koji joj je, pored zagrebačkog, postao drugi dom. Karijera i život sada su joj u odličnom balansu. Figurice pasa i kućnih ljubimaca, koje izrađuje na temelju fotografija koje joj šalju vlasnici, pravi su hit, kao i maske koje je prvotno napravila za jedan projekt zagrebačkog zoološkog vrta. Njene ovčice su omiljene među posjetiteljima muzeja te vrlo brzo planu, tako da stalno filca nove ture. U muzeju svaki dan navraćaju ljudi iz cijelog svijeta - bilo ih je iz Kalkute, Novog Zelanda, Sjeverne Afrike, Kirgistan, Brazila... Knjiga dojmova puna je krasnih poruka.

Dok se u Hrvatskoj još uvijek baca, jer ovčari ne znaju što bi s njom i ima nisku otpornu cijenu, vuna se, kaže Tea, u svijetu vraća na velika vrata. "Kod nas još uvijek nema niti jednog industrijskog postrojenja za pranje vune. U Sloveniji, recimo, rade vunene blokove za izolaciju krovova i zidova. Kod nas se koristi staklena vuna, koja je nezdurna. Vuna se koristi i u permakulturi, s njom nema štetu od mraza ni voluharica. Njemice od vune sve više filcaju pelene za bebe, jer su djeca alergična na pamperse. Nedavno je ovdje bilo nekoliko Novozelanzana koji su nosili majice od merino vlakana. Izgledaju kao obične majice. Zimi su tople, ljeti se u njima ne znojše. Jedan Nijemac tražio me komad neoprane vune. Ona je masna i sadrži lanolin, koji je, kako mi je rekao, najbolji lijek za reumu, artritis, psorijazu. Takvu vunu bacaju kod nas, a isto vrijeme, preparate s lanolinom ljudi kupuju u ljekarni. Kada sam to ispricala svojim prijateljima Istrijanima, rekli su: "Da, pa ja se sjećam, moja je baka to stavljala oko vrata" i slično. Trend povratka vune na Zapadu je sve prisutniji, i pitanje je kada će kod nas netko to prepoznati - kaže Tea de Both. ✓